

meni, da so ljudje neskončno prilagodljivi in je pravzaprav vseeno, v katerem okviru živijo.⁴

Vendar pa imajo ljudje poleg individualnih potreb tudi tendence po nadzorovanju razmerij, ki jih vzpostavljajo z drugimi ljudmi, in njihovih orientacij. Konotacija teh razmerij in orientacija tega nadzora se ustvarjata skozi socializacijske procese in kasneje skozi kognitivna pridobivanja znanj. Po Erwinu Goffmanu (1959 in 1969) se agensi v družbenem prostoru predstavljajo strateško, da bi pridobili zadovoljitev, največkrat, da bi potrdili samospoštovanje in utrdili spoštovanje drugih. Po Jeffreyu Alexandru (1987) posameznik v družbi deluje dvojno, *interpretativno* in *strateško*, pri čemer najprej preceni situacijo, jo nato skuša razumeti in interpretirati (z orodji pač, ki so mu na voljo ali si jih je pridobil), potem pa na tem svojem razumevanju-interpretaciji zgraditi (zopet v razmerju do vloška in nagrade) strateško akcijo. O družbenih interakcijah in strateških delovanih agensov pa je pisal tudi Pierre Bourdieu.⁵

Bourdieujevi koncepti *agens* (*agent*), *polje* (*champ*) in *habitus* (*habitus*) zadevajo isto objektno realnost, vendar so obenem tudi že interpretacija družbene realnosti in konsekvence takšne interpretativne zastavitve so precej drugačne: sleherni koncept upošteva prisile in omejitve realnosti, toda ne določa – kakor pri Parsonsu – rigidne odvisnosti individua od teh prisil in omejitev. Seveda je tudi individuum pri Bourdieuju drugače opredeljen: kot entiteta, ki neprenehoma nastaja v križanju akcij, katerih produkt (objekt) in subjekt je hkrati. Zato avtodeterminacija bourdieujevskega subjekta epistemično presega Parsonsov egocentrizem, v katerem se ego ponavlja v drugih in jih producira kot alter-ege; Pierre Bourdieu je vsaj v tem delu vzel freudovsko psihoanalizo resno: subjekt je *funkcija drugega*, ki ni preprosto druga oseba, in ni identičen individuu, kljub temu pa individuum in individualizem nista stvar odlo-

4 V Parsonsovi perspektivi ljudje v sebi nimajo nobene inherentne narave, ki bi jo bilo mogoče kršiti, saj – če se le prilagodijo – ne trpijo prav nobenih neugodnih družbenih posledic vse dotlej, dokler v družbi nemoteno teče socializacijski proces, ki jim dopušča razmeroma nezahtevno akomodacijo. Posledica takšnega gledanja je, da deviantno vedenje po Parsonsu izvira iz tega, da v družbi obstajajo strukturne meje, ki onkraj sebe ne omogočajo prilagoditve. Mobilizacija na teh mejah in onkraj njih za Parsonsa nima osvobodilnih, revolucionarnih ali restrukturacijskih učinkov, kakor pri mislecih revolucionarne pedagogike in kritične teorije (ki prav tu locira svoje emancipacijske potencialne), ampak vodi zgolj v družbeno anomijo. Cf. Parsons in Shils, eds., 1959 in Sites, 1992.

5 Med ključna dela te konceptualizacije sodijo *Les Héritiers* (Bourdieu in Passeron, 1964), *La Reproduction* (Bourdieu, 1970), *Le sens pratique* (Bourdieu, 1980/2002), *Homo academicus* (Bourdieu, 1984) in *La Noblesse d'État* (Bourdieu, 1989).